

AJUDA AL DESENVOLUPAMENT: COOPERACIÓ VS ANTICOOPERACIÓ

Francesc Mateu¹

Ara fa uns mesos, quan s'estaven debatent els pressupostos de cooperació i ja al mig d'aquesta crisi, vam reflexionar sobre quin sentit tenia, amb aquesta situació, el nostre rol en el món de la Cooperació Internacional.

Ens va ser molt útil el llibre de Duncan Green, *From Poverty to power*, De la pobresa al poder, amb pròleg de l'Amartya Sen que és un informe sobre la pobresa al món fet al 2008

S'han fet molts d'informes sobre la pobresa al món al llarg del temps, però aquest va voler anar una mica més enllà. Va voler esbrinar què havia passat en els grans moments de canvi de la història de la humanitat, en aquells moments que s'havia produït una disminució de la pobresa o que havia millorat la situació de la humanitat sencera, o d'alguna col·lectivitat, analitzant des del final de l'esclavitud, l'alliberament de l'Índia, el final de l'apartheid a Sud-àfrica, etc. Què és el que havia provocat els canvis al món? Quins trets comuns tenien aquests moments de canvi, i com s'havien produït?

La primera cosa prèvia i important que ens diu Duncan Green: tot i que fa molt de temps que diem que lluitem contra la pobresa, hem de fer també un gir d'enfocament: el problema real no és la pobresa, sinó la iniquitat. Lluitar contra la iniquitat, en comptes de lluitar contra la pobresa, pot ser semblant, però te matisos diferents i importants. Si ens adonem que no hem de treballar per fer desaparèixer o disminuir la pobresa sinó perquè la diferència entre les persones que tenen més i les que tenen menys sigui cada cop menor, el tipus de feina és ben diferent.

I ara sí: Quins són aquells trets comuns que van tenir tots els moments revolucionaris, aquells on es van donar els grans canvis? Duncan demostra que hi han tres coses que, indefectiblement, apareixen sempre:

1. Una ciutadania activa.
2. Un govern eficaç.
3. Un factor detonant, incontrolable.

Comencem per la primera, la ciutadania activa. Aquesta és la part de què ens sentim més responsables les ONG. En essència, la Federació Catalana d'ONGD és això: ciutadania activa. I no només per la gent de les nostres entitats, la que aglutinem, sinó perquè la nostra feina és crear-ne més, de ciutadania activa.

¹ Director d'Intermón Oxfam a Catalunya i President de la FCONGD

Som i treballem per una ciutadania activa i madura. Una ciutadania activa entén que per lluitar contra la iniquitat no té sentit l'assistencialisme. Una ciutadania activa no parla dels «pobrets». Una ciutadania activa s'indigna quan veu les imatges d'Haití, i es pregunta per què hem vist aquelles imatges d'Haití per televisió, i per què no les vam veure l'11-M a Madrid, o l'11-S a Nova York. Què té de diferent la persona d'Haití perquè la seva dignitat sigui menor?

Aquesta ciutadania activa està bàsicament formada per voluntaris i voluntàries. No és el meu cas, però la major part de la gent del sector treballa a les entitats després d'acabar la seva jornada laboral en una altra feina. Les nostres reunions de la junta es fan a la tarda perquè la gent hi pugui assistir; les nostres assemblees es fan en cap de setmana perquè la gent hi pugui assistir. Aquesta tasca de la cooperació la fem assalariats, però hi ha molt gent que hi dedica el seu temps, molt professionalment, de manera voluntària.

Aquesta és la ciutadania per la qual la Federació Catalana d'ONGD treballa. Des de fa ja 20 anys que ho fem. Vint anys fent un esforç molt gran per arribar al consens, i en som moltes, d'entitats, de mides diferents i de plantejaments i estratègies diferents. Vint anys que reflexionem i analitzem el que anem fent. I això és molt important perquè en el món de la cooperació no estem fent ara el mateix que fèiem fa vint anys, ni el mateix que en fa deu, ni el mateix que en fa cinc, i és la Federació qui ha liderat, gairebé sempre, la reflexió i els debats sobre el canvi, sobre els canvis. Com fem ara avui, aquí.

Fa 20 anys que publiquem aquestes reflexions. Les nostres publicacions estan molt ben considerades, encara que moltes vegades més a fora d'aquí que aquí mateix. Som una Federació de referència a tot l'estat i la gent del sector n'està pendent, segueix el que anem fent. Són vint anys que estem posats en tots els grans temes que tenen a veure amb la cooperació.

Som també una Federació que, des de fa vint anys, estem demanant el 0'7 i estem sortint al carrer quan cal, i estem expressant la nostra protesta. Com a ciutadania activa fa molts anys que treballem amb enfocament de gènere. Fa molts anys que hem anat deixant de banda l'assistencialisme, tant el físic, el de repartir béns, com el psicològic, amb variants, a vegades, més sibil·lines. Com a ciutadania activa i responsable parlem d'una cooperació transformadora, un dels conceptes que més ens agraden, que hem encunyat per a la cooperació catalana, i que n'estem orgullosos perquè defineix molt el que volem fer exactament: parlar de drets i no de transferències econòmiques entre uns països i altres, i tenir sempre una visió global del procés de canvi, encara que, moltes vegades, acabem parlant de projectes i de programes. Però que mai se'ns oblidí aquesta visió global, perquè és un canvi global el que volem, i pel qual treballem.

Així doncs, en tenim, de ciutadania activa, i estem treballant per tenir-ne més, que és un dels factors importantíssims que identificava Duncan Green perquè es donessin els grans canvis.

El segon factor de canvi, no menys important, és disposar de governs eficaços. I què és per a nosaltres un govern eficaç en matèria de cooperació?

Bé, per a nosaltres, un govern eficaç en matèria de cooperació és aquell que entén que el que anomenàvem «pobresa» és iniquitat, és desigualtat, i treballa per eradicar-la. És un govern que, treballant pel seu país, és capaç de mirar tot el món i ho fa sense complexos, reconeixent que vivim en una situació de privilegi.

És un govern que posa més força a pensar en les pròximes generacions que en les pròximes eleccions perquè el treball de cooperació, difícilment, el podem analitzar en clau electoral.

És un govern que dedica com a mínim el 0'7 a cooperació però no només. Amb un govern eficaç, amb unes polítiques eficaces, la cooperació deixa de ser la política ventafocs i no perquè s'emporti més diners, sinó perquè és aquella política que té, probablement, uns impactes més grans i profunds. Primer, perquè tot i sent diners, aquest 0'7 són molt pocs en el global del pressupost. I amb aquests pocs, les ONG sabem que es pot fer moltíssim, que podem tenir molt d'impacte en situacions molt greus de pobresa i d'exclusió.

Però és que a més, i molt més important, en aquest reduït 0,7% se sustenta la nostra responsabilitat com a ciutadans i ciutadanes del món, i com a nació del món. No són diners només per a uns projectes concrets, no són per tranquil·litzar consciències sinó per provocar un canvi a dins i a fora del nostre país. A dins, perquè aquest 0,7 hauria de tenyir tota la política interna, que intenti fer coherent l'acció de govern, que la tenyeixi de valors i de coherència: no pot ser que el que fem amb una mà ho desmuntem amb l'altra. Si entenem això, que la política de cooperació i el 0'7 han de tenyir totes les nostres polítiques, travessar-les, llavors estarem tenyint la ciutadania catalana, la nació sencera, de tots uns valors i de tot un bagatge que va molt més enllà del que normalment visualitzem quan pensem en un reduït 0,7 per cent.

Hem parlat de ciutadania activa i de governs eficaços. Ens quedaria el factor detonant del canvi. Els detonants, per definició, no els podem controlar. Simplement apareixen i cal tenir la flexibilitat, l'oportunitat i la visió per saber-los aprofitar. Nosaltres defensem que l'actual crisi global que patim pot ser un detonant, que estaria bé que ho fos i que provoqués un gran canvi.

Quan parlem de «la crisi» parlem normalment de finances, de subprime, d'atur... Però aquesta crisi està barrejada, com a mínim, amb dues més. Una és la crisi dels aliments que s'arrossega des de fa molt més temps, i que afecta moltes més persones i amb uns impactes molt més greus que els de la "nostra" crisi. I l'altra és la crisi mediambiental. Les tres es retroalimenten i fan que, a dia d'avui, en aquest precís moment, cada minut que passa, cent persones passin a engrossir la llista de persones que viuen sota el llindar de la pobresa. Aquestes tres crisis, el que deixen al descobert són les nostres vergonyes, les vergonyes del sistema que hem permès: l'ambició desmesurada, la manca de sostenibilitat del nostre ritme de vida. I per això és ja hora de fer un canvi, decisiu, irreversible.

I al mig de tot això ens trobem tancant un pla director de cooperació i elaborant un altre. I no fa quatre dies ens trobàvem amb una amenaça de retall del

pressupost per a cooperació que, afortunadament, vam poder reconduir entre tothom.

Potser podríem estar satisfets per això i, en certa manera, ho estem perquè es va fer una feina ben feta però, en realitat, ens ha quedat una tristor molt gran, perquè si vam arribar a aquell punt d'haver de lluitar perquè el pressupost es congelés i no es reduís, recuperant uns diners que seguien estant molt per sota del que s'havia compromès, si aquest era encara el tema és que no hem sabut transmetre al nostre Govern l'entusiasme i la convicció del que representa el 0,7. Per això creiem que hem de fer més esforços i per això estem avui aquí al Parlament.

Perquè la nostra societat sí ho entén. A l'enquesta que va fer l'Agència Catalana de Cooperació ara fa un any, la nostra gent va dir que volia que es donés el 0,7 malgrat la crisi. Aquest nivell de compromís i maduresa de la societat catalana és fruit del treball de sensibilització que pràcticament només les ONG hem fet i per al qual hem tingut molt pocs recursos. Això és el que ens agradaria que entengués el nostre Parlament. Que si poguéssim fer més i millor feina de cooperació, tindríem probablement una societat catalana encara molt més modèlica del que és.

Sentim sovint que la Federació i les ONG ens movem només pels diners, però no és veritat, i per això no ens fa res tornar-hi. Perquè quan demanem aquest 0,7, el que estem demanant no són només els diners, és tot això que va amb el 0,7 que estem demanant: el compromís, els valors, la coherència.

I aquest 0,7% que demanem no és per a les ONG. És perquè els canalitzin el propi govern i molts altres actors que s'han apuntat a fer cooperació. I això és positiu, perquè significa que cada vegada més gent la va entenent i se la va fent seva. Però aquests nous actors els trobem poc en els moments de reflexió i debat, i menys en els moments de lluita i reivindicació, potser perquè la cooperació no és el moll de l'os del seu treball, com és el nostre cas. Però igual, si s'hi han volgut dedicar, cal també que el 0,7 tenyeixi tota la tasca i, per tant, quan hi ha un problema, quan cal una reflexió i un posicionament, llavors ens hi hem de trobar, com ens trobem quan es tracta d'accedir als recursos.

El 0,7 és el tema històric de tots i totes els que estem o hem estat al món de la cooperació. Totes les generacions de persones vinculades a la cooperació recorden, en un moment o un altre, alguna lluita concreta pel 0,7. I malgrat això, seguim sense aconseguir-ho. Estaria molt bé que poguéssim passar ja a la generació que l'ha aconseguit. D'una vegada.

Tenim la ciutadania activa. Som nosaltres i tots els i les que sentim que ens acompanyen i estan esperant el canvi, predisposats i predisposades.

I tenim la crisi que pot ser el detonant.

I ens cal ara un govern eficaç, un govern que cal per fer un canvi realment significatiu que recordin les properes generacions.

El gran canvi no està en el 0,7 sinó en aquesta nova visió, en una nova vitalitat i una nova transversalitat que li poden donar a tot el que fan, no només de cooperació, no ara per al Pla director, sinó en totes i cadascuna de les decisions que prenen. El canvi revolucionari seria que, com deia Gandhi, davant de qualsevol cosa que haguem de decidir, triem tots sempre, allò que beneficiï més als i les més pobres.